

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДРОЗДІЛІВ ДІЗНАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ: ДО ПИТАННЯ СУТНОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

ENSURING THE FUNCTIONING OF RESEARCH UNITS: ON THE QUESTION OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL REGULATION

Дрозд О.Ю., д.ю.н., професор,
начальник відділу докторантури та ад'юнктури
Національної академії внутрішніх справ

У статті охарактеризовано забезпечення функціонування підрозділів дізнання крізь призму дії адміністративно-правової галузі права, що в свою чергу здійснює вплив на правовідносини в тому числі в спосіб адміністративно-правового регулювання. Розглянуто основні адміністративно-правові аспекти пов'язані з функціонування інституту дізнання як структурної одиниці органів правопорядку, її роль та місце в системі притягнення до кримінальної відповідальності.

Доводиться позиція про те, що сутність адміністративно-правового регулювання функціонування підрозділів дізнання Національної поліції України полягає в наявності комплексу юридично значущих (адміністративно-правових обставин), що впливають на процес організації сталого, безперешкодного функціонування відповідного підрозділу та забезпечення реалізації покладених функцій і повноважень його посадовими особами.

Крім цього, зазначається, що в загально та адміністративно-правовому розумінні діяльність підрозділів дізнання Національної поліції України базується на системі застосування норм права, використання наявних юридичних інструментів для притягнення до відповідальності осіб. Важливим елементом адміністративно-правового регулювання функціонування підрозділів дізнання Національної поліції України є юридична відповідальність дізнавачів, як загальноправова категорія, що охоплює у тому числі окремі види відповідальності, що не можуть бути застосовані до цивільних осіб (інших учасників кримінального провадження).

Перспектива подальших наукових пошуків полягає в необхідності більш детального опрацювання інших аспектів адміністративно-правового регулювання, що в свою чергу дозволить ствердити розуміння, сутність та значення відповідного інституту в системі права України.

Ключові слова: форми, адміністративно-правове регулювання, підрозділи дізнання, сутність, поліція.

The article describes ensuring the functioning of inquiry units through the prism of the administrative-legal branch of law, which in turn has an impact on legal relations, including in the way of administrative-legal regulation. The main administrative and legal aspects related to the functioning of the institution of inquiry as a structural unit of law enforcement agencies, its role and place in the system of criminal prosecution are considered.

The position is argued that the essence of the administrative-legal regulation of the functioning of the investigation units of the National Police of Ukraine lies in the presence of a set of legally significant (administrative-legal) circumstances that affect the process of organizing the stable, unhindered functioning of the relevant unit and ensuring the implementation of assigned functions and powers by its officials persons

In addition, it is noted that in a general and administrative-legal sense, the activity of the investigation units of the National Police of Ukraine is based on the system of application of legal norms, the use of available legal tools to bring individuals to justice. An important element of the administrative and legal regulation of the functioning of the investigation units of the National Police of Ukraine is the legal responsibility of the inquirers, as a general legal category, including certain types of responsibility that cannot be applied to civilians (other participants in criminal proceedings).

The perspective of further scientific research lies in the need for a more detailed study of other aspects of administrative and legal regulation, which in turn will allow us to confirm the understanding, essence and significance of the relevant institution in the legal system of Ukraine.

Key words: forms, administrative and legal regulation, units of investigation, essence, police.

Актуальність тематики. Сучасні правоохоронні інституції України володіють широким спектром повноважень щодо притягнення до юридичної відповідальності осіб, що не дотримуються суспільного договору, щодо взаємного визнання розмежування дій на правомірні та протиправні та свідомо порушуючи відображені в законодавстві норми посягають на права і свобод інших людей.

Найсуворішою є кримінальна відповідальність, притягнення до якої можливе за умови вчинення особою певних діянь, що конструктивно відповідають та кореспондуються з Кримінальним кодексом України, проте, на нашу думку найбільш важливим є контекст функціонування органів і підрозділів правопорядку, що власне здійснюють всі необхідні юридично значущі дії, спрямовані на задіяння механізму притягнення до кримінальної відповідальності.

Інститут дізнання та відповідні підрозділи, що функціонують в системі Національної поліції України віднедавна здійснюють свої повноваження виключно в межах і у спосіб передбачені Конституцією та законами України, проте нещодавність їх виникнення та незначна кількість праць, що досліджували відповідну проблематику їх функціонування крізь призму адміністративного права дає підстави для подальшого здійснення таких пошуків.

Питання пов'язані з функціонування підрозділів та органів правопорядку, що пов'язуються з дією адміні-

стративного права, перш за все розглядаються крізь призму регулювання відповідною галуззю права окремого сектору правовідносин у суспільстві. Водночас, указане питання тісно пов'язане й із організаційно-правовими засадами функціонування відповідного підрозділу, що дає підстави для проведення подальших наукових пошуків.

Найбільш визначними, у окресленому контексті наукового пізнання організаційних і правових аспектів забезпечення діяльності органів правопорядку загалом, стали дисертаційні (монографічні) дослідження: С. Довгуна («Адміністративно-правові засади діяльності органів досудового розслідування (на прикладі Національної поліції України)»), А. Нікуліної («Адміністративно-правовий статус органів досудового розслідування Національної поліції України»), В. Галуцького («Адміністративно-правове забезпечення слідчої діяльності в Україні»), М. Калатура («Адміністративно-правові засади організації та функціонування слідчих підрозділів правоохоронних органів»). Крім цього, відповідне питання не оминають своєю увагою й молоді дослідники, серед яких належить підкреслити фрагментарний доробок М. Романова, К. Мешкового та О. Камінської, які розпочали написання дисертаційних досліджень нещодавно, з моменту відновлення своєї роботи підрозділів дізнання Національної поліції України, що на нашу думку є підставою для активізації наукових розвідок і для інших дослідників.

Серед найбільш значущих підстав необхідності дослідження адміністративно-правового регулювання підрозділів дізнання Національної поліції України, чільне місце займає агресія росії, що суттєво ускладнила функціонування органів правопорядку в Україні та зумовила необхідність ефективізації низки управлінських процесів, що безпосередньо пов'язані зі здійсненням повноважень поліцейськими на території України.

Метою статті є аналіз окремих аспектів адміністративно-правового регулювання функціонування підрозділів дізнання Національної поліції України. В свою чергу, поставлена мета, зумовила необхідність розв'язання ряду дослідницьких завдань, а саме: 1. Охарактеризувати поняття адміністративно-правового регулювання підрозділів дізнання Національної поліції України; 2. Дослідити теоретичну конструкцію та зміст адміністративно-правового регулювання підрозділів дізнання Національної поліції України; 3. На підставі проаналізованих джерел узагальнивши отримані наукові результати сформуувати перелік теоретико-практичних пропозицій, щодо оптимізації механізму адміністративно-правового регулювання функціонування підрозділів дізнання Національної поліції України.

Об'єктом статті виступають суспільні відносини, в сфері дії механізму адміністративно-правового регулювання функціонування підрозділів дізнання Національної поліції України.

Предметом дослідження є сутність адміністративно-правового регулювання функціонування підрозділів дізнання Національної поліції України.

Виклад основного матеріалу статті. Забезпечення належного функціонування підрозділів Національної поліції України як основного органу правопорядку є один із найбільш пріоритетних завдань, що ставиться не лише перед керівниками відповідних ланок, а й перед науковою юридичною спільнотою, оскільки теоретико-правове опрацювання проблемних питань пов'язаних із адміністративно-правовим регулюванням діяльності підрозділів поліції суттєво впливає на можливість ефективного подолання проблем і врегулювання колізій у відповідних правовідносинах.

Підстав для характеристики функціонування підрозділів дізнання, що структурно належать до органів досудового розслідування Національної поліції України існує декілька, проте однією з перших у вітчизняній юриспруденції, відповідну проблематику й аргументи до неї висунула В. Галушко, котра наповняє на характеристиці Кримінального процесуального кодексу України як спеціального джерела, яке в аналізованій сфері має не процесуальне, а матеріальне значення, оскільки саме його положення забезпечують створення усіх необхідних умов для здійснення якісного і вчасного виконання службових обов'язків [1], що на нашу точку зору є цілком справедливим і потребує подальшого наукового розвитку саме крізь призму адміністративного права та дію механізму адміністративно-правового регулювання.

Одночасно, подібної позиції притримується також М. Калатур, указуючи, що «сутність багаторівневих, у тому числі по горизонталі та вертикалі, правовідносин між слідчим, оперативним підрозділом, керівником відповідного правоохоронного органу та іншими суб'єктами, які, окрім процесуальних обов'язково включають оперативно-службові та дисциплінарні відносини, що регулюються відомчими адміністративно-правовими актами» [2]. Ця позиція ще більш фундаментально поєднує наявність проблематики в указаній галузі права та необхідність застосування загальнонаукових і спеціально-юридичних прийомів її дослідження крізь призму адміністративного права та з метою подальшого врегулювання.

Крім цього, К. Мешковой, досліджуючи питання функціонування підрозділів дізнання в історичному контек-

сті, вказує на те, що за змістом і структурою відповідні структурні підрозділи, з урахуванням історичного досвіду та в контексті функціонування сьогодні вдало поєднують основні адміністративно-правові та кримінальні процесуальні інструменти, що зумовлює необхідність дослідження механізму адміністративно-правового регулювання їх функціонування [3]. Аналогічної позиції притримується також М. Романов, указуючи, що організація роботи підрозділів дізнання насамперед визначає ефективність його роботи, злагодженість дій усіх посадових осіб, що у кінцевому результаті впливає на забезпечення прав і свобод не лише громадян, що є учасниками кримінального процесу, а і соціуму в цілому [4]. Ці та інші позиції слугують підтвердженням необхідності детального опрацювання основних проблемних питань пов'язаних із адміністративно-правовим регулюванням функціонування підрозділів дізнання Національної поліції України, й на нашу думку, особливу увагу належить звернути саме на адміністративно-правові форми та методи функціонування відповідних підрозділів, оскільки саме вони є ключовим фактором у досягненні позитивних службових результатів, щодо захисту прав і свобод людини і громадянина.

Слід підкреслити, що філологічно, історіографія походження відповідного явища («регулювання», «регулювати»), має корені з латини, й дослівно може означати: підкорення порядку, правилу, упорядковувати; встановлення правильної, необхідної для роботи взаємодії частин механізму, пристрою, апарату і т. п. [5, с.432]. Тобто, сутнісно та змістовно відповідне поняття означає впорядкування в певній галузі – за умови використання вказаного терміна в праві – означає впорядкування соціально-правових відносин, налагодження дії права таким чином, щоб вона була результативною.

Р. Демків, досліджуючи феномен правового регулювання також указував на те, що правове регулювання є специфічним за своїм змістом і характерно відрізняється від інших розумінь відповідного явища, й у теорії права розуміється як у широкому, так і у вузькому значенні: як різноманітні форми впливу держави на свідому поведінку осіб-суб'єктів суспільних відносин, за допомогою норм права; та як один зі способів упорядкування суспільних відносин, що зводиться до нормативного встановлення стандартів, меж належної і можливої поведінки [6]. Водночас, на нашу думку, характеристика правового регулювання функціонування підрозділів дізнання Національної поліції України, що структурно є організаційно-штатною одиницею Національної поліції України крізь призму меж дозволеного – є неможливою, тому найбільш оптимальним буде застосування підходу за якого правовим регулюванням функціонування відповідного підрозділу буде коло норм права, що впливають на можливість його функціонування та є детермінантами певних закономірностей у діяльності (здійсненні повноважень).

П. Рабінович підкреслює, що правовим регулюванням є – вплив на перебіг суспільно-владних відносин, що здійснюється за допомогою права та всієї сукупності правових засобів з метою їх упорядкування, закріплення, охорони і розвитку [7, с.44], у той час як словникові видання деталізують, що правовими засобами, в даному аспекті можуть бути юридичні норми, що ґрунтуються на предметі і методі правового регулювання [[8, с.589;9, с.524], що на нашу думку цілком відповідає уявленню про дію механізму регулювання в праві та може стати основою для подальшого нашарування на відповідну теоретичну конструкцію поняття «адміністративно-правового регулювання», оскільки такий його вид, звужується фактично лише предметом здійснення – тобто впливає на конкретне коло правовідносин керуючись їх галуззю.

При цьому, А. Матвійчук підкреслює, що по-перше, правове регулювання є складним і водночас одним із найважливіших понять у правовій дійсності, по-друге, адмі-

ністративно-правове регулювання виступає як видове поняття стосовно правового регулювання [10], що підтверджує наведену вище позицію та дає підстави поглянути на питання адміністративно-правового регулювання функціонування підрозділів дізнання з більш предметної в контексті адміністративного права точки зору.

В. Галуцько зазначає, що питання діяльності правоохоронних органів охоплюються адміністративно-правовим регулюванням, яке являє собою цілеспрямований вплив норм адміністративного права на суспільні відносини з метою забезпечення за допомогою адміністративно-правових засобів прав, свобод і публічних законних інтересів фізичних та юридичних осіб, нормального функціонування громадянського суспільства та держави [11], що на нашу думку, власне й указує на дію адміністративно-правових відносин у контексті функціонування підрозділу органу правопорядку, змістом діяльності якого є реалізація кримінальних процесуальних повноважень. Поряд із основним (процесуальним) видом діяльності, сутність адміністративно-правового регулювання полягає в забезпеченні прав, свобод і законних інтересів будь-яких фізичних та юридичних осіб, а також забезпечення стабільного, виваженого й продуктивного функціонування відповідної інституції як органу державної влади, а не як суб'єкта кримінального процесу.

Підтвердженням цьому, на нашу думку може слугувати позиція В. Тереміцького, котрий вважає, що як і кожна соціальна категорія, адміністративно-правове регулювання вирізняється з-поміж інших видів регулювання рядом ознак: 1) це є дія (вплив) держави на суспільні відносини, що виникають між їх суб'єктами; 2) здійснюється за допомогою відповідних правових засобів, сукупність яких утворює механізм адміністративно-правового регулювання; 3) має на меті упорядкування державно-владних відносин; 4) встановлює юридичні права та обов'язки

учасників адміністративно-правових відносин, які упорядковуються [12, с. 50].

Наведене, в контексті адміністративно-правового статусу дізнавачів у системі Національної поліції України в якості поліцейських (тобто, осіб, що мають права, обов'язки й повноваження не лише процесуального, а й іншого державно-владного характеру), а також можливості уповноваження на здійснення дізнання (реалізацію процесуальних повноважень) поліцейських інших підрозділів поліції й формує зміст адміністративно-правового регулювання функціонування підрозділів дізнання Національної поліції України, що впливає на організацію роботи та можливість виконання обов'язків і реалізацію повноважень відповідними суб'єктами, здійснюється в спосіб визначений законодавством України (тобто є нормативно визначеним), має на меті впорядкування відповідних відносин, а також чітко визначає коло юридичних прав, обов'язків і повноважень учасників відповідних правовідносин.

Висновки. Таким чином, аналіз окремих аспектів адміністративно-правового регулювання функціонування підрозділів дізнання Національної поліції України, що відбувся в результаті характеристики відповідного поняття, а також дослідження його змісту дав можливість сформулювати перелік теоретико-правових пропозицій, щодо оптимізації механізму адміністративно-правового регулювання функціонування підрозділів дізнання Національної поліції України котрі полягають в необхідності більш глибокого дослідження категорії адміністративно-правового регулювання діяльності підрозділів дізнання Національної поліції України з метою визначення таких основних напрямів як: коло прав, обов'язків і повноважень адміністративного характеру; адміністративно-правові форми, методи діяльності дізнавачів; інститут юридичної відповідальності дізнавачів як службових (посадових) осіб Національної поліції України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Галуцько В. М. Адміністративно-правове забезпечення слідчої діяльності в Україні : дис. докт. юр. наук : 12.00.07 / Галуцько В. М. – Київ, 2017. – 484 с.
2. Калатур М.В. Адміністративно-правові засади організації та функціонування слідчих підрозділів правоохоронних органів: дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2019. 432 с.
3. Мешковой, К. (2021). Історичний розвиток адміністративно-правового забезпечення діяльності підрозділів дізнання Національної поліції України. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*, 21(1), 32-38.
4. Романов, М. (2021). Функціонування підрозділів дізнання Національної поліції України: до питання визначення функцій як елементу організаційних засад. *Честь і закон*, 3(78), 89-93.
5. Словарь иностранных слов ; 16-е изд., испр. - М. : 1988. – 432 с.
6. Демків Р. Я. Правове регулювання як юридичне явище: окремі аспекти розуміння. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право.* - 2015. - Вип. 34(1). - С. 19-23. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2015_34%281%29_6
7. Рабінович, П.М. Основи загальної теорії права та держави : навч. посібник / П.М. Рабінович. – Вид. 9-е, зі змін. – Л.: Край, 2007. – 188 с.
8. Юридичний словник / За ред. [Б.М. Бабія, В.М. Корецького, В.В. Цветкова]. -К.: Голов. ред. Української рад. енцикл. АН України РСР, 1974. - 848 с.
9. Большой юридический словарь / Под ред. [А.Я. Сухарева, В.Д. Зорькина, В.Е. Крупских]. - М.: Инфра-М, 1999. - 529 с.
10. Матвійчук А. Визначення адміністративно-правового регулювання у сфері забезпечення регуляторної політики. *Підприємництво, господарство і право*. 11/2018. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/11/24.pdf>
11. Галуцько В. В., Єщук О. М. Поняття та зміст адміністративно-правового регулювання. *Actual problems of corruption prevention and counteraction*. 2011. URL: <http://www.law-property.in.ua/>.
12. Теремецький В. І. Поняття адміністративно-правового регулювання у сфері оподаткування. *Держава та регіони. Серія «Право»*. – 2012. – № 1 (35). – С. 50–54.